

Ieskats Kokneses pagasta “Bormaņu” vecsaimniecības un Dauges dzimtas vēsturē (17. gs. II puse – 1941. g.)

1. attēls. Kokneses privātmuižas “Bormaņu” zemnieksētas plāns. Sastādīts 1860. gadā. Zemes sadalījums pēc lietošanas veida un kadastrālais novērtējums pievienots 1873. gadā. Šādi plāni tika izgatavoti katrai izpērkamai sētai – viens tika pievienots zemes grāmatas lietai, otrs – izsniegts pircējam kopā ar pirkuma līgumu. LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 (“Bormaņi”), 1. lapa.

“Bormaņi” ir Kokneses pagasta vecsaimniecība, kas izveidota **1860. gadā**, Kokneses privātmuižai pārdēvējot tai piederošos “Balbierus” Nr. 10.

Senākais vēlāko “Balbieru” pieminējums avotos atrodams **1682./1683. gada Lielā kadastra revīzijas aktīs**, kad Kokneses pilsmuižai piederošo Apsēnu (?) pagasta (Absan Pagast) sētu vidū uzskaitīta arī četru Swerik/Swirke (mājavārda transkripcija zviedru/vācu val.) māju grupa.[1]

2. attēls. "Svirķi" Nr. 2 un Nr. 3. mērnika O. Kvista 1691. gadā sastādītajā Kokneses pilsmuižas plānā. LVVA 7404. f., 1. apr., 1468. lieta.

1691. gadā mērnika O. Kvista sastādītajā Kokneses pilsmuižas plānā (2. attēls) kā apdzīvoti iezīmēti (attēloti ar zemniekmājas simbolu) vairs tikai divi "Svirķi" – Nr. 2 (saimnieks Jānis) un Nr. 3 (saimnieks Jurgis).[2]

Herrscher		Bauern		Knechte		Kühe		Schweine	
1/4	Reine Jacob	2	2	1	1	2	2	1	1
1/4	Lemming								
1/4	Thom								
1/4	Klusche								
1/8	Shuore Ahr								
3/8	Svirķe Ermann	2	2	1	1	2	2	1	4
1/4	Kalber								
1/4	Krause								
1/4	Rudolf Thom	3	3	1	1	2	2	1	2
3/8	Klausan Christian	4	3	2	1	3	3	4	4
3/8	Klausan Willam	3	2	1	1	2	3	4	1

3. attēls. "Svirķi jeb Balbieri" 1750. gada Vidzemes arklu revīzijas Kokneses pilsmuižas sadaļā. LVVA 7348. f., 1. apr., 34. lieta, 170., 188. lapa.

	Alter.		
	Nach der letzten Revision waren.	Von dieser Zahl sind abgegangen.	Gegenwärtig sind mit den Hinzugekommenen und nachher Gebornen vorhanden.
<i>vor Transport.</i>	79.	50.	71
<i>No. 10.</i>			
<i>Balbeher Gemeinde</i>			
<i>Miisl Gurre</i>	43		59.
1. Sohn Gurre	2.		18.
2. Sohn Jandrik	<i>unfähig geboren</i>		9 $\frac{1}{2}$.
<i>Wolfgang Peter</i>	38		54.
1. Sohn Gurre	10		26
2. Sohn Andreis	7.	180 $\frac{1}{2}$ yz/sterben	
3. Sohn Jahn	5.		21.
<i>Entzögling Andreis</i>	22	1810 yz/sterben	
<i>Entzögling Gurre</i>	19.		35.
<i>Entzögling Jahn</i>	6	<i>unfähig nach No. 46.</i>	
<i>No. 11.</i>			
<i>Balbeher Gemeinde</i>			
<i>Miisl Andreis</i>	76	1798 yz/sterben	
1. Sohn Jahn	43		59.
<i>der Sohn Miisl Andreis</i>	2 $\frac{1}{2}$	1799 yz/sterben	
2. <i>Belatizigian Miisl Korenig,</i>	33		49.
<i>der Sohn 1. Sohn Gurre</i>	7.		25
<i>2. Sohn Andreis</i>	5.		21.
3. Sohn Peter	2.		16 $\frac{1}{2}$.
4. Sohn Theore	<i>unfähig geboren</i>		7.
5. Sohn Carl	2 $\frac{1}{2}$.		3
<i>Enygl Peter</i>	24.	<i>unfähig nach No. 61.</i>	
<i>Entzögling Andreis</i>	10	<i>unfähig nach No. 15.</i>	
<i>Enygl Jacob aus No. 15.</i>			20 $\frac{1}{2}$.
<i>No. 12</i>			

5. attēls. "Balbieri" 1811. gada dvēseļu revīzijas Kokneses pilsmuižas sadaļā. LVVA 199.f., 1. apr., 205. lieta, 8. lapa.

19. gadsimta sākumā Svirķu vārds beidzot tiek atmests un 1811. gada dvēseļu revīzijā Kokneses pilsmuižā ierakstītas tikai divas "Balbieru" zemnieksētas (Balbehr gesinde Nr. 10, Nr. 11 – 5. attēls).[7]

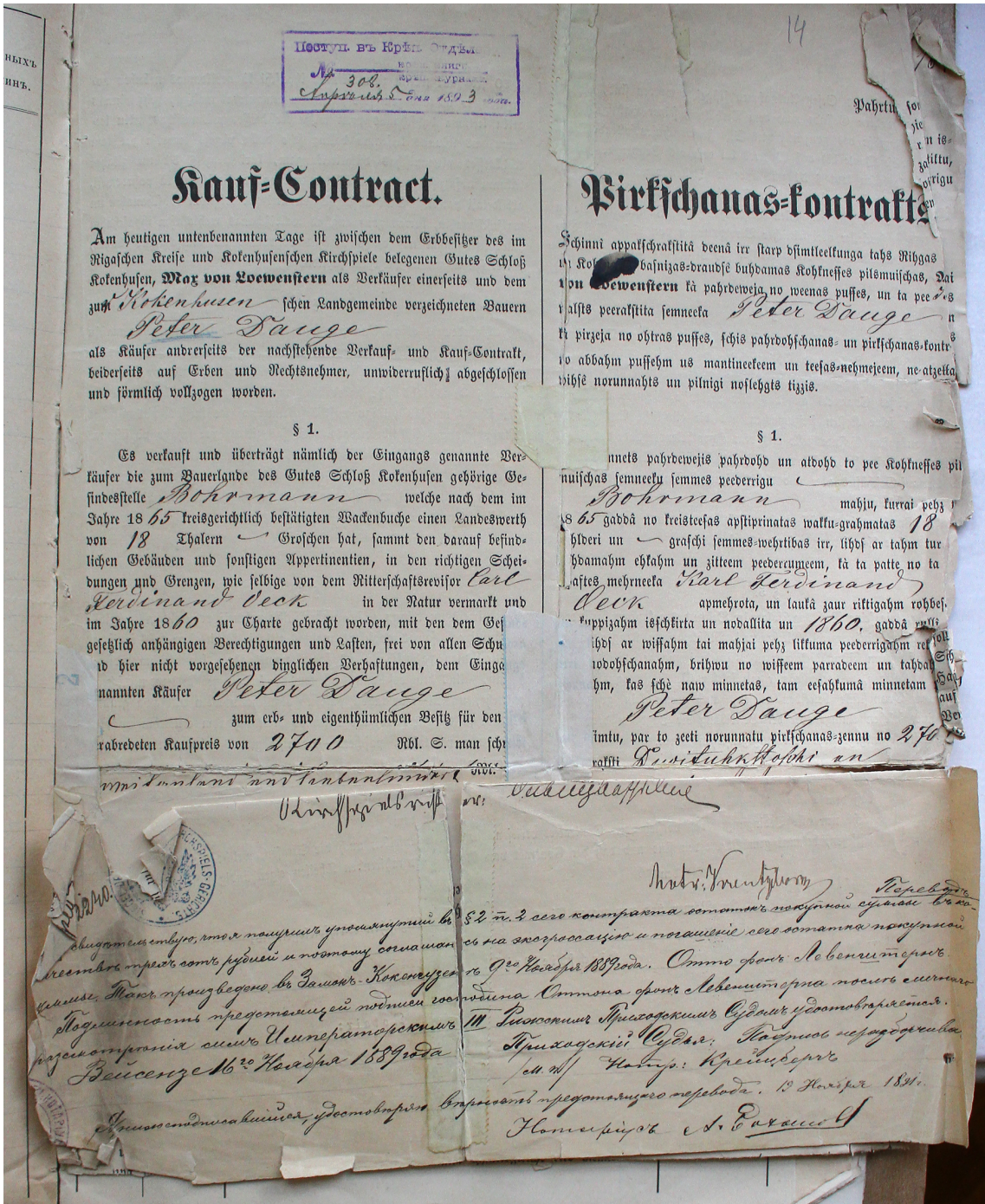

1858. g. dvēseļu revīzijā “Balbieros” nr. 10 ar kārtas numuru 16. reģistrēta ģimene (7. attēls), kuras galva Jēkabs Jāņa dēls Bormanis miris 1856. gadā. Kā pirmais “Balbieru” nr. 10 iedzīvotāju sarakstā ierakstīts Brencis Jura dēls Dauge (39 1/2 g.v.) – viņš tobrīd visdrīzāk arī saimnieks (1834. gada revīzijas laikā saimnieks “Balbieros” Nr. 10 ir Juris Dauge, kura vecākais dēls ir Brencis). Ģimenē ietilpst Jēkaba atraitne Annuža, Jēkaba padēls Pēteris Jāņa dēls Dauge (29 1/2 gadus vecs), viņa sieva Ieve un meita Madele, Pētera brālis Andris (*Andres*) Dauge (28 1/2 g.v.).

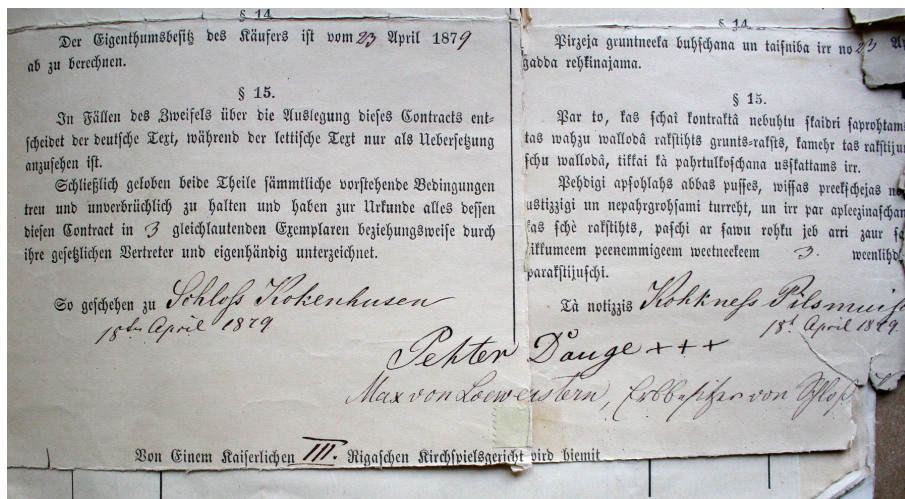
Vēl “Balbieros” nr. 10 1858. gadā dzīvo arī citas ģimenes un atsevišķi iedzīvotāji, kopā, mirušā Jēkaba Bormaņa ģimeni ieskaitot, 49 cilvēki. Daļa no tiem, iespējams, bija pusgraudnieki, citi – kalpi.[9]

1866. gada 13. jūnijā “Balbiera” saimniekam Pēterim un viņa sievai Ievai piedzimst dēls, ko nosauc tēva vārdā par Pēteri.[10]

19. gadsimta sešdesmito gadu otrajā pusē un septiņdesmitajos gados, gan pateicoties Vidzemes zemnieku likumu izmaiņām, gan jo īpaši politiskajai konjunktūrai (muižnieki vairs necerēja saglabāt klaušu saimniecību un savu lomu nospēlēja arī baumas, ka Krievijas valdība Baltijā varētu izdalīt zemniekiem zemi bez maksas vai par nelielu samaksu), strauji pieaug zemnieku māju iepirkšana par dzimtu. Vislielākais māju skaits (5995) Vidzemē tika pārdots laika posmā starp 1872. un 1875. gadu. Savas dzimtas sen apdzīvotās mājas vēlas iegūt īpašumā arī Pēteris Dauge. Parasti muižnieki prasa pircējam maksāt skaidrā naudā 10–15%, bet par pārējo pirkuma summu jādabū bankas aizdevums. Pēterim, acīmredzot, saimniekošana gājusi no rokas un viņš bijis gana taupīgs, jo spēj uzreiz samaksāt veselus 88% no “Bormaņu” izpirkuma maksas.

8. attēls. "Bormaņu" pirkšanas līguma pirmā lapa. 1879. LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 ("Bormaņi"), 14. lapa.

9. attēls. “Bormaņu” pirkšanas līguma pēdējā lapa ar datumu, pārdevēja un pircēja parakstiem. Pēteris Dauge, līdzīgi kā daudzi citi māju iepircēji, neprot rakstīt, tādēļ parakstās, pavelkot trīs krustiņus. 1879. LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 (“Bormaņi”), 14. lapa.

1879. gada 18. aprīlī Pēteris Jāņa dēls Dauge paraksta pirkšanas līgumu (8., 9. attēls) ar kuru par 2700 rubļiem sudrabā no Kokneses pilsmuižas īpašnieka Makša fon Lēvenšterna pērk 18 kadastra dālderus vērtu “Bormaņu” saimniecību. 2400 rubļu pircējs samaksā līdz līguma parakstīšanai skaidrā naudā, bet 300 – uzņem kā Vidzemes muižnieku kredītbiedībā reģistrētu ķīlu.

Kādēļ “Balbieri” Nr. 10, nodalot mājvietu pārdošanai, iegūst “Bormaņu” vārdu, nav zināms. Iespējams, sākotnēji sētu bija plānojis pirt 1856. gadā mirušais, “Balbieros” Nr. 10 dzīvojošais Jēkabs Bormanis.

Iepērkot mājas, zemnieki saņēma tās apgrūtinātas ar dažādām publiskām un privāttiesiskiem ierobežojumiem par labu muižniekam kā pārdevējam. Cita starpā Pētera Dauges parakstītajā līgumā noteikts:

5 §

Pircējs un viņu tiesu un taisnību ņēmēji pēcnākami nedrīkst kā gruntnieki savas nopirktas mājas citādi, kā tikai ar tās muižas dzimtlielkunga paļaušanu uz sava gruntsgabala brandvīna dedzināšanu, alus brūvēšanu, dzirnavas, krogu jeb arī vienu šēņķi izriktēt, un tikai ar tādu pašu paļaušanu vien uz sava grunts gabala jaktēt, arī tad, kad likumos pret tādām ieriktēm un pret jaktēšanu uz tāda, pašiem piederīga grunts gabala, nekas nebūtu un arī netiktu pasacīts.

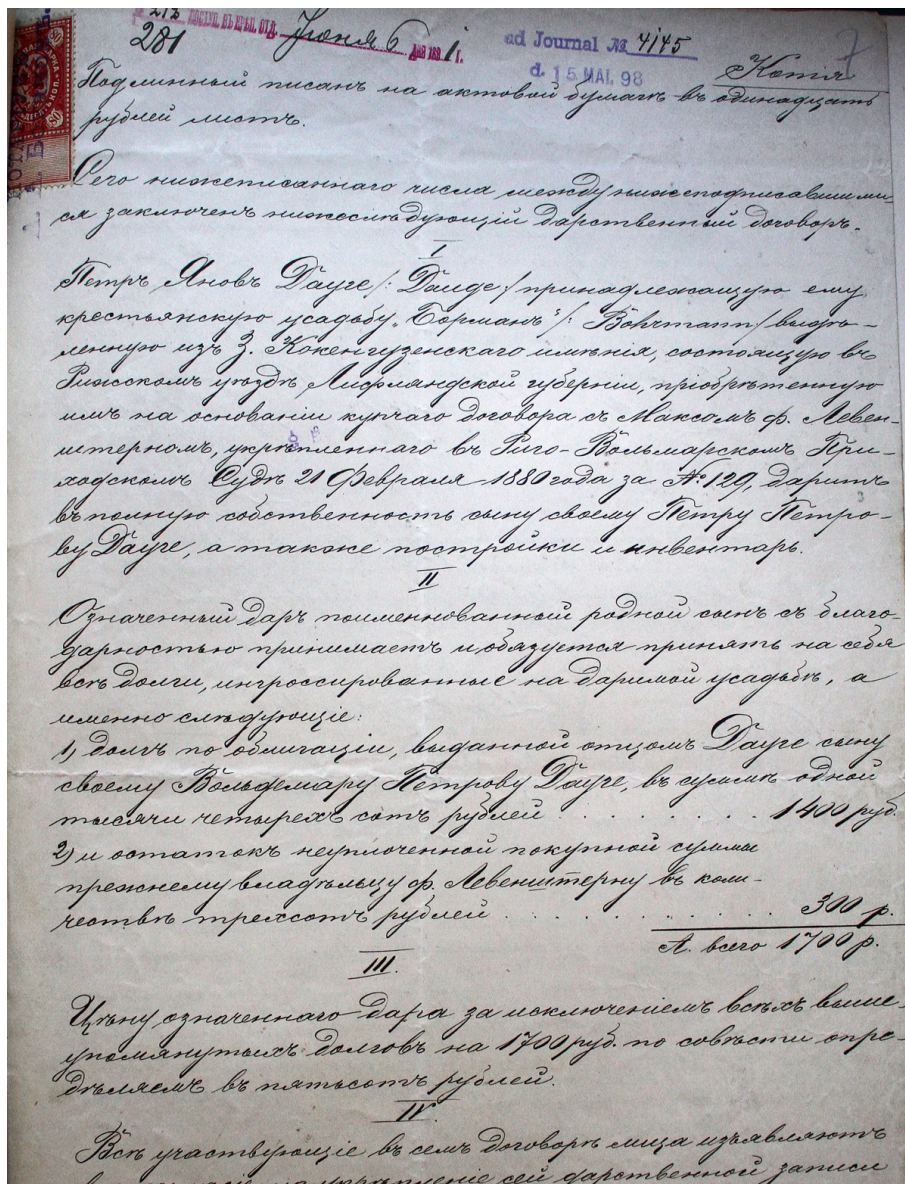
6 §

Pircējam vaijaga tai pirtā mājā no parādiem brīvu inventarijumu, vismazāk 3 zirgus, 10 lielus lopus un 20 pūrus labas vasarāju sēklas uzturēt, un ir ar to mierā, ka šis inventarijums ar to māju tik ilgi savienots paliek, kamēr viņš, pircējs, tam pārdevējam vēl parādā ir.[11]

Kā redzam pēc pirkuma summas, viens kadastra dālderis Daugem jāizpērk par 150 rubļiem. Salīdzinoši tā ir zema cena, jo Rīgas apriņķī vidējā izpirkšanas maksa par vienu zemes dālderī 1879.–1881. gadā ir 196 rubļi.[12]

Desmit gadus pabijis pats savas zemes saimnieka godā, Pēteris Dauge, domājams sliktas veselības dēļ, savu saimniecību nodod dēlam.

10. attēls. 1891. g. 25. maijā noslēgtais “Bormaņu” dāvinājuma līgums (1898.g. kopija), ar kuru Pēteris Jāņa dēls Dauge dāvina mājas savam dēlam Pēterim. LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 7. lapa.

1891. gada 25. maijā Pēteris Jāņa dēls Dauge pie Rīgas notāra Andreja Bohanova noslēdz dāvinājuma līgumu (10. attēls) ar kuru dāvina savam dēlam Pēterim Daugem “Bormaņu” saimniecību, ēkas un inventāru ieskaitot.

Dāvinājuma saņēmējs apņemas pieņemt arī visus uz dāvināmo īpašumu nostiprinātos aizņēmumus:

- 1) 1400 rubļus, ko tēvam pret obligāciju aizdevis dēls Voldemārs Pētera dēls Dauge;
- 2) Atlikušo maksājumu iepriekšējam īpašniekiem fon Lēvenšternam 300 rubļus.

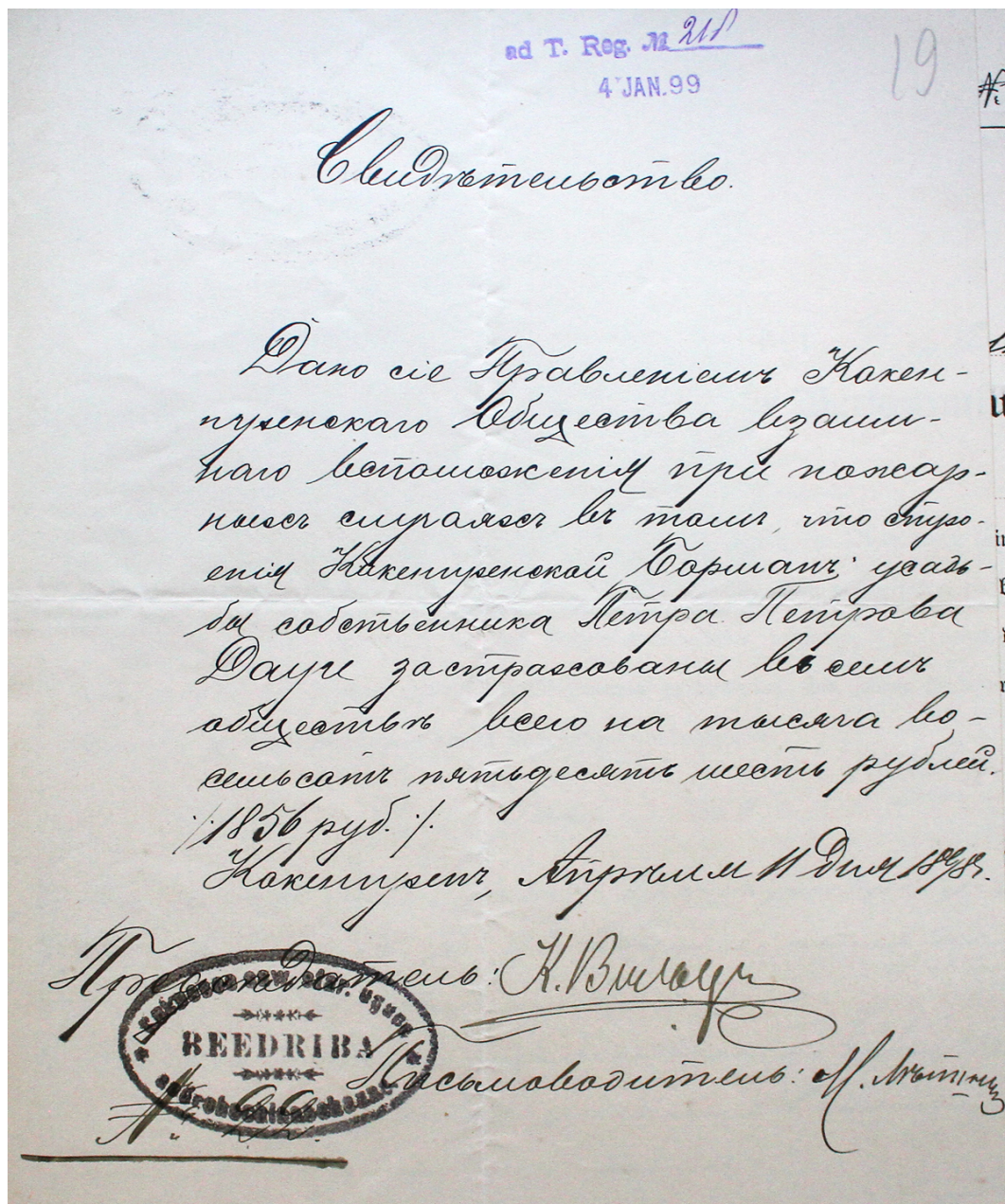
Cena par dāvinājumu, atskaitot minētos aizņēmumus, tiek noteikta 500 rubļi.[13]

Minētos 300 rubļus Pēteris Dauge Otto Lēvenšternam gan nomaksājis jau 1889.gadā, ko apliecina pirkuma līgumam apakšā pielīmēts (sk. 8. attēlu) tā paša notāra Bohanova 1891. gada 19. novembrī apliecināts izziņas tulkojums krievu valodā.[14]

1893. gadā Rīgas-Valmieras zemesgrāmatu nodaļa reģistrē uz “Bormaņu” māju ķīlas izdotu hipotēku par 3000 rubļiem. Hipotēka reģistrēta uz Kārļa Jāņa dēla Grobiņa vārda.[15]

11. attēls. Bormaņu saimniecības plāns 1898. Salīdzinot ar pirkuma līgumam pievienoto, 1860. gadā sastādīto plānu, redzam, ka uzbūvētas vairākas jaunas ēkas. Plānā ar sarkanu tinti – Latvijas Republikas agrārās reformas laikā veiktās atzīmes. 1679. f., 208. apr., Kokneses pagasta kadastra plāni.

12. attēls. Kokneses savstarpējās ugunsapdrošināšanas biedrības izziņa par “Bormanu” ēku apdrošināšanas vērtību. LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 19. lapa.

1898. gadā Pēteris Dauge no Vidzemes muižnieku kredītbankas pret obligāciju aizņemas vēl 2500 rubļus.[16]

1899. gadā Kokneses savstarpēja ugunsapdrošināšanas biedrība izraksta izziņu (12. attēls), ka Pēterim Daugem piederošās “Bormanu” ēkas apdrošinātas 1856 rubļu vērtībā. Kredītbankas līgums nosaka, ka ieķīlātais īpašums obligāti apdrošināms.[17]

27

Pro April Termin 1899.

Das Gesinde Bormanen No 48
 des Gutes Kotenshausen im Riga schen Kreise.

Dessä- tinen- Grösse	Land- werth		alte Anleihe		neue Anleihe		Summe der alten und neuen Anleihe.	halbjährliche Repartition											
			4%	4 1/2%	4%	4 1/2%		Rente			Tilgung		Etat 15 Kop. v. 100 Rbl.		Summa				
	Thlr.	Gr.	Rubel	Rubel	Rubel	Rubel		2%	2 1/4%	1/4%	1/2%	Rbl.	K.	Rbl.	K.	Rbl.	K.	Rbl.	K.
51,65	25	72			2.500		2.500	50					6	25			3	75	60

Riga, den 31. Januar 1899

f. Oberbuchhalter: W. J.

13. attēls. Vidzemes muižnieku kredītbankas kvīts par “Bormanu” aizdevuma maksājumiem 1899. gada aprīlī. LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 12., 27. lapa.

1899. gada aprīlī Pēterim Daugem par aizņemtajiem 2500 rubļiem jāmaksā bankai 60 rubļi. Maksājumā (t.i. pirmajā no diviem ikgadējiem aizdevuma deldējumiem – otrs veicams oktobrī) iekļauta aizdevuma pamatsummas un procentu atmaksa. Īpašums 51,65 desetīnu (1 desetīna = 1,09225 hektāri) kopplatībā tobrīd novērtēts par 25 kadastra dālderiem un 72 grašiem (13. attēls). [18]

1910. gadā sastādīts “Bormanu” īpašuma novērtēšanas akts.

Saimniecības kopplatība 151,92 pūrvietas (1 Vidzemes pūrvietas – 0,371 ha). Tai skaitā: aramzeme – 61,29 pv., pļavas – 23,90 pv., ganības – 33,27 pv., mežs – 25,40 pv., neizmantojama zeme – 8,06 pv. Aprēķinātie nodokļu rubļi: 163,31. Tai skaitā: par mežu – 15,10, par pārējo – 148,21.

Gebäude-Verzeichniß.

Namen der Gebäude.	Bauart.	Dach.	Zustand.
Wohnhaus	Kantholz	Schindel	brauchbar.
Küchenschau	Kantholz	„	„
Klette uad	Kantholz	„	„
Wagenhaus			
Pferdestall	Stein	Spohr	„
Wichstall	z. P. 00 z. P. Kantholz	? Schindel	„

Sturmgew. W. P. 1910

14. attēls. “Bormaņu” ēku uzskaitījums 1910. gadā sastādītā īpašuma novērtēšanas aktā. LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 32., 33. lapa.

“Bormaņos” ir šādas ēkas: dzīvojamā māja (celta no tēstiem baļķiem ar šķindeļu[19] jumtu), kuļšķūnis (koka pildrežģa konstrukcijā ar šķindeļu jumtu), klēts (no tēstiem baļķiem ar šķindeļu jumtu), vāgūzis (no tēstiem baļķiem ar šķindeļu jumtu), zirgu stallis (akmens konstrukcijā ar skaidu? (Spohr) jumtu), kūts (daļēji no koka ar šķindeļu jumtu), kūts (koka/akmens konstrukcijā ar šķindeļu jumtu). Visas ēkas lietojamā stāvoklī (14. attēls).[20]

1911. gadā Pēteris Dauge no Vidzemes muižnieku kredītbankas aizņemas vēl 1200 rubļu.[21]

Pro April - Termin 1913.

Das Gesinde Bohrmann 48
des Gutes Schl. Trokenhausen im Riga schen Kreise.

Dessä- finen- Größe	Land- wert Thr. Gr.	Alte Anleihe				Neue Anleihe		Summe der alten und neuen Anleihe Rubel	Halbjährliche Repartition										
		4%		4 1/2%		4%			4 1/2%		Rente				Tilgung		Etat 15 Kop. v. 100 Rbl.	Summa	
		Rbl.	K.	Rbl.	K.	Rbl.	K.		Rbl.	K.	Rbl.	K.	Rbl.	K.	Rbl.	K.		Rbl.	K.
51,17	148 21	2500	—	—	1200	3700	50	27	—	9 25	—	—	—	—	5 55	91 80	—	—	

Riga, den 27. Oktober 1912.

Rendant: V

15. attēls. Vidzemes muižnieku kredītbankas kvīts par “Bormaņu” aizdevuma maksājumiem 1913. gada aprīlī. LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 42. lapa.

1913. gada aprīlī nu jau par abām obligācijām 3700 rubļu kopsummā pamatsummas un procentu maksa ir 91 rublis, astoņdesmit kapeikas (15. attēls).[22]

1913. gadā “Bormaņu” ēkas apdrošinātas jau 2971 rubļa vērtībā.[23]

1913. gada 16. novembrī Jānis Brenča dēls Kaktiņš iesniedz Rīgas-Valmieras zemesgrāmatu nodaļai lūgumu nostiprināt uz viņa vārda hipotēku par 10,000 rubļiem, kurus tas skaidrā naudā aizdevis pret “Bormaņu” saimniecības ķīlu Pēterim Daugem.[24]

Pēteris Dauge mirst **1919. gada 14. decembrī**. [25]

Pēc Latvijas valsts pastāvēšanas pirmajos gados apgrozībā atradās gan Vācijas ostmarkas, gan cariskās Krievijas un Krievijas pagaidu valdības rubļi, gan arī kopš 1919. gada izlaistie Latvijas rubļi. Izmantoja arī Jelgavas un Liepājas pilsētu valžu izdotās kredītzīmes, Ziemeļlatvijā – igauņu papīrnaudu.

Pasaules karš un Brīvības cīņas Latviju bija izpostījušas vairāk nekā jebkuru citu Eiropas valsti. Tautsaimniecības stabilizēšanai 1920. gada 18. martā tika pieņemts likums “Par vienīgo maksāšanas līdzekli un agrāko līgumu un parādu nokārtošanu”. Kā vienīgais likumīgais maksāšanas līdzeklis Latvijā tika noteikta “Latvijas nauda un valsts kases zīmes” (resp. līdz lata ieviešanai 1922. gadā – Latvijas rublis), bet par agrākiem līgumiem un parādiem likums noteica:

2.

4. Pēc darījumiem, kas noslēgti Krievijas vai Vācijas naudā, un kuru izpildīšana paredzēta pēc likuma vai līguma Latvijā, parādi maksājami Latvijas naudā pēc šāda aprēķina:

a) ja darījums slēgts pirms 1. janvāra 1918. gada, tas izpildāms pēc kursa: pusotra krievu rubļa = pusotras vācu vai ost markas = vienam Latvijas rublim;

(..)

Šie noteikumi attiecas uz rentēm, bet neattiecas uz parādiem, kas jau samaksāti.

(..)

6.

Sešu mēnešu laikā, skaitot no šī likuma izdošanas dienas, visi līdz minētai dienai cēlušies naudas prasījumi, ieskaitot hipotekāriskos (..) parādnieks var dzēst pilnīgi vai daļai pirms likumā noteikta vai nolīgta termiņa un neatkarīgi no parāda uzteikšanas. Ja parāda prasītājs liedzas maksājumu saņemt, ja viņa dzīves vieta parādniekam nav zināma vai sasniedzama, vai, ja parāda prasītājs nespēj izsniegt maksātājam attiecīgo prasības dokumentu, tad parādniekam ir tiesības dzēst savu parādu (..).[26]

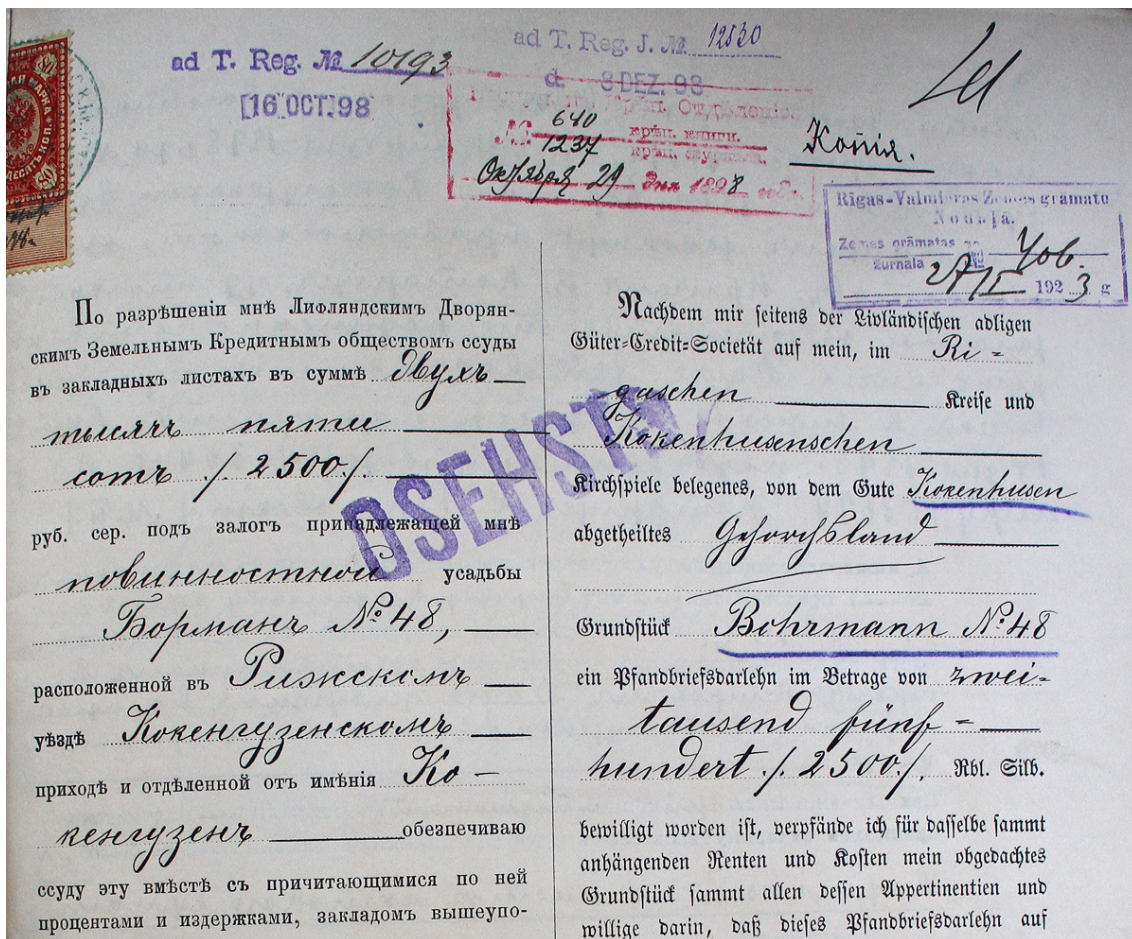
Noteikto parādu dzēšanas termiņu Satversmes sapulce 1921. gada 25. janvārī pagarina vēl uz deviņiem mēnešiem.[27]

Šis likums, ņemot vērā Latvijas rubļa kursa kritumu inflācijas ietekmē 1921.–1922. gadā, nāca par labu visiem, kas vēl nebija izmaksājuši savu pirmskara parādus, bet pirmām kārtām tiem, kuru īpašumi bija apgrūtināti ar hipotekāriem parādiem.

Nr. 1413
 Den 12. Mai 1921. Actum
 Riga, den 1921. 50
Marie Dauge Tochter des verstorbenen
 Nachden der Eigentümers des *Schloß Kokenhusen*
 Gesindes *Kokumasa 48* sub Grb.Nr. 2640
Peter Dauge *über* gesante Pfandbriefsschuld *des G.*
in bezahlt und sich durch Vorweis des *ihm* von *der Kokenhusen*
Gemeindeverwaltung
 am 27. Oktober 1921 sub Nr. 6742 ausgestellt
ausgewiesen hatte, hat die an Ausreichung
des von 1. Juni 1878 sub N. N. 4690 beigebrieften Restes des Gefuchtes
in. des von 15. Juli 1910 sub N. N. 2743 beigebrieften Koninkungsbesuchs
 Verfüg: ad petita
Olga Kokenhusen
 erhalten zu haben bescheinigt:
Marija Dauge

16. attēls. Vidzemes muižnieku kredītbankas Marijai Daugei 1921. gada 12. maijā izdots apliecinājums par atlikušā parāda summas nomaksu. LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 50. lapa.

Iespēju dzēst Vidzemes muižnieku kredītbiedrības hipotēku izmanto arī mirušā Pētera meita Marija Dauge, kura **1921. gada 12. maijā** no Vidzemes muižnieku kredītbankas saņem izziņu par atlikušā parāda summas nomaksu (16. attēls).[28]

17. attēls. Vidzemes muižnieku kredītbankai par labu Zemesgrāmatā reģistrētā “Bormaņu” hipotēka 2500 rubļu vērtībā ar 1923. gadā uzspiestu spiedogu “Dzēsts”. LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 (“Bormaņi”), 41. lapa.

1923. gada 29. janvārī, atbilstoši Zemes grāmatu nodaļas ierakstam, Vidzemes muižnieku kredītbankai par labu nostiprinātās “Bormaņu” hipotēkas par 2500 un 1200 rubļiem tiek dzēstas (17. attēls).[29]

1924. gada janvārī laikrakstā “Latvijas Lauksaimnieks” publicēts raksts “Dārzkopības stāvoklis Kokneses pagastā”. Raksta autors J. Peņģerots norāda, ka vairums Kokneses pagasta saimniecību dārzu satur ne vairāk kā 25 – 40 augļu koku un tikai nedaudzi pārsniedz šo skaitu. Tālāk tiek uzskaitīti lielākie augļu dārzi, no kuriem pats plašākais ir Pasta muižā, kur aug 620 ābeles un 50 bumbieres. Uzskaitījumā minēta arī E. Dauge “Bormaņos”, kur aug 148 ābeles un 4 bumbieres.

J. Peņģerots, kuram pašam Kokneses dārzu kolonijā ir iestādītas 222 ābeles un 42 bumbieres, norāda, ka koknesiešiem “nomanāma stipra dziņa dārzus paplašināt un no jauna stādīt”, taču “jauno kociņu apgādāšana rada lielas grūtības, jo kokaudzētavu tuvumā nav un kociņi jāved no Priekuļu skolas audzētavas. Gan “Bormaņos” Dauges kundze ir ierīkojusi nelielu kokaudzētavu, kāda tur bijuse pirms kara, bet šie kociņi nāks pārdošanā tikai pēc 2 – 3 gadiem.”[30]

1929. g. lauksaimniecības skaitīšanas fonda Kokneses pagasta lietā “Bormaņu” īpašnieki Dauge mantinieki. Anketā norādīts: “Vecsaimniecība, mantošanas ceļā iegūta”. Kopplatība 150,99 pūrvietas. Tai skaitā aramzeme – 67,5 pv., augļu un sakņu dārzs – 6,25 pv., pļavas – 42,12 pv.,

ganības – 15 pv, skuju koku mežs – 5 pv., zem ēkām un ceļiem – 9,12 pv., ūdeņi – 4 pv., neizmantojama zeme – 2 pv.

Īpašniece Emma Dauge apsaimnieko 36 pv. Izrentēts: 1) Karlīnei Jēger – 10 pv., 2) Jānim Saulīt – 2 pv., 3) Madei Ku...? – 1 pv., 4) Jānim Lūsis – 3 pv. No īpašuma izgraudots Miķelim Bakša – 98,99 pv.

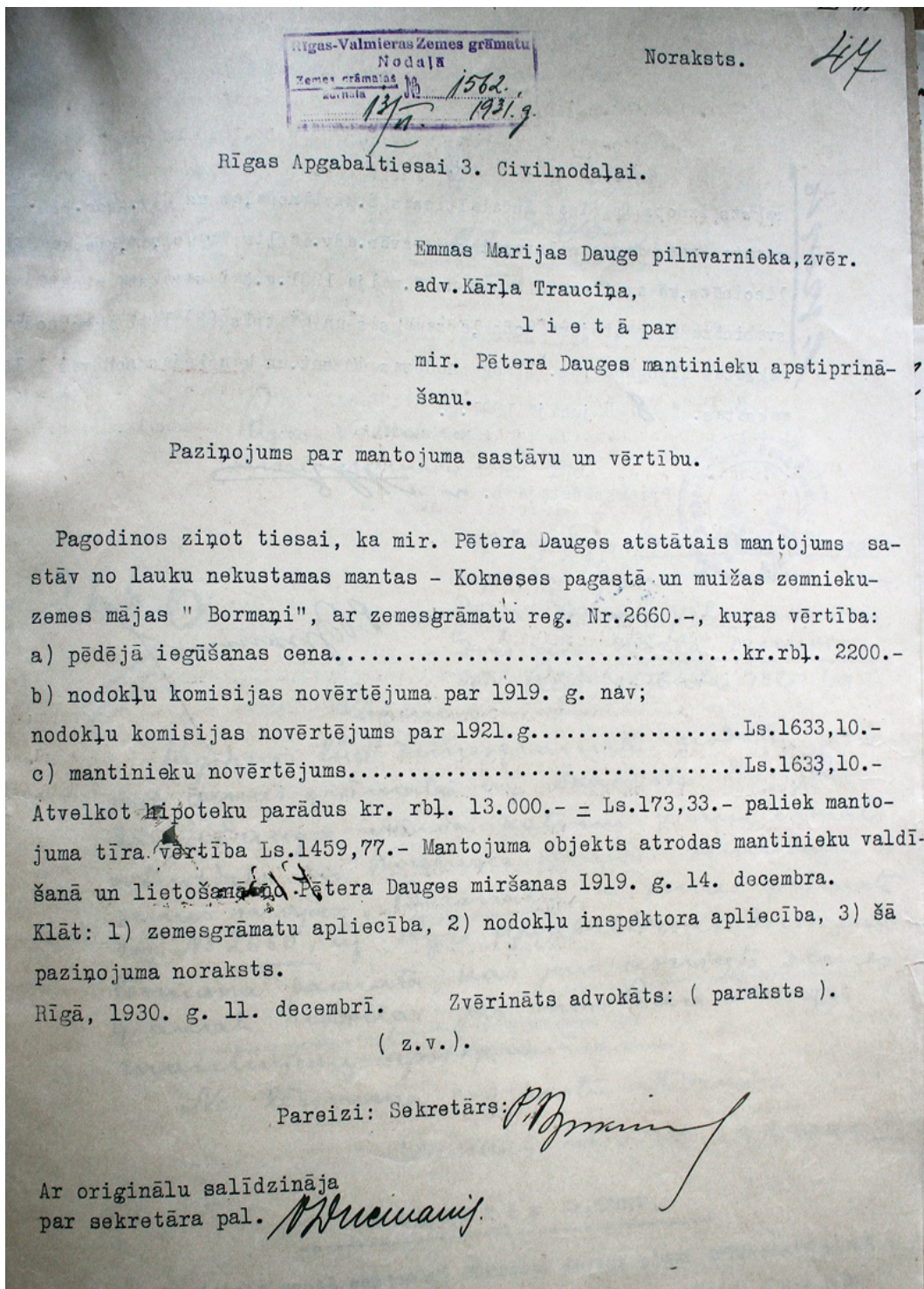
“Bormaņos” ir 1 līdz 1920. gadam celta mūra un 3 koka dzīvojamās mājas. 1 jauktas konstrukcijas dzīvojamā māja celta no 1920. –1929.g. Saimniecībā vēl atrodas 1 mūra, 3 koka un 1 jauktas konstrukcijas stallis / kūts, 2 koka klētis, 2 koka labības šķūņi, 1 mūra ledus pagrabs, 2 citas koka ēkas. Visas saimniecības ēkas, izņemot 1 koka celtni, būvētas līdz 1920. gadam. 2 kūtis/staļļi un barības/ratu šķūņi atrodas zem viena jumta. Norādīts, ka ir 1 “cita mākslīga ierīce (kas nav nedz koka, nedz metāla sūkņis (pumpis)) ūdens piegādāšanai”.

Minētās ēkas kopīgi lieto 3 saimniecības.[31]

1930. gadā, saskaņā ar “Valdības Vēstneša” 21. numurā publicēto Zemkopības ministra lēmumu, “Bormaņu” māju īpašniekam vai viņa tiesībuņēmējam ir jāpiedalās Kokneses-Bebru meliorācijas sabiedrībā “Alksnis”, ņemot dalību pie kopējo Kokneses un Bebru pag. Tētiņu novadgrāvja rakšanas darbu izvešanas un izvesto darbu uzturēšanas kārtībā. Darbu izmaksas pēc apstiprinātā projekta uz minētām mājām ir aprēķinātas Ls 591 apmērā.

Tā kā “Bormaņu” īpašnieku rīcībā šādas naudas tūlītējai iemaksai nav, ar ministra lēmumu attiecīgā summa tiek ierakstīta kā Valsts Zemes bankai par labu nostiprināta hipotēka zemes grāmatā.[32]

1931. gada 6. maijā Rīgas apgabaltiesa pieņem lēmumu atzīt par Pētera Dauges mantiniekiem viņa atraitni Emmu, dz. Kaktiņš, dēlu Jāni, meitu Mariju un nepilngadīgās meitas Skaidrīties vietā viņas aizbildni [Jāni Kaktiņu]. Mantojums, saskaņā ar privātlikumu noteicams pēc Vidzemes zemnieku tiesībām un mantiniekiem pāriet līdzīgās daļās.[33]

18. attēls. Advokāta Kārļa Trauciņa 1930. gadā sastādītais paziņojums par Pētera Dauges mantojuma sastāvu un vērtību. LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 ("Bormaņi"), 47. lapa.

Saskaņā ar advokāta Kārļa Trauciņa 1930. gada 11. decembrī sastādītu un tiesai iesniegtu paziņojumu (18. attēls) par mantojuma sastāvu un vērtību, tas ietver Kokneses pagasta zemnieku mājas "Bormaņi" ar zemesgrāmatu reg. nr. 2660, kuras vērtība:

a) pēdējā iegūšanas cena – kr. rbļ. 2200

b) nodokļu komisijas novērtējums par 1921. g. – Ls 1633,10

c) mantinieku novērtējums – Ls 1633,10.

Atvelkot hipotēku parādus kr. rbļ. 13,000 = Ls 173,33 – paliek mantojuma tīra vērtība Ls 1459,77.
[34]

1931. gada 15. jūnijā Rīgas-Valmieras zemes grāmatu nodaļa, pamatojoties uz Rīgas apgabaltiesas lēmumu par mirušā Pētera Dauges mantinieku apstiprināšanu, apstiprina īpašuma tiesības uz “Bormaņiem” atraitnei Emmai Dauge, dzim. Kaktiņš un Marijai Dauge, katrai uz 1/4 domāto daļu nekustamā īpašumā.[35]

Savukārt **1931. gada 30. septembrī** pēc advokāta Kārļa Trauciņa lūguma zemes grāmatā tiek apstiprinātas Skaidrītes Pētera meitas Dauges un Jāņa Pētera dēla Dauges īpašuma tiesības uz viņu daļām.[36]

1934. gada 11. jūnijā Rīgas apriņķa 1. iecirkņa tiesu izpildītājs nosūta Rīgas-Valmieras zemesgrāmatu nodaļai pieprasījumu, kurā pēc Rīgas apgabaltiesas 17. maija pavēles nr. 321331 lūdz ievest Valsts Zemes bankas prasības piedzišanas atzīmi par Ls 2346,78 uz Pētera Dauges nekustamo īpašumu – “Bormaņu” mājām Bebru pagastā. Uz veidlapas otrā pusē zemesgrāmatas sekretāra palīga 15. jūnijā izdarīta piezīme: “Tā kā nekustamā manta ar zemes grām. reģ. nr. 2660 parādniekam, Pēterim Daugem, pēc zemes grāmatām vairs nepieder, tiesu izp. Riekstiņa 1934. g. 11. jūnija rakstu Nr. 998 atstāt bez sekām.”[37]

Tā kā Zemes bankas aizdevums meliorācijas grāvja ierīkošanai 1934. gadā vēl nav dzēsts, “Bormaņu” īpašniekiem tas jāpārkreditē un **1934. gada 28. augustā** zemesgrāmatu nodaļa nostiprina jaunu hipotēku par 1000 latiem.[38]

Aizdevums nekavējoties gan tiek atmaksāts un jau tā paša gada 28. septembrī Zemes banka nosūta zemes grāmatu nodaļai attiecīgu pieprasījumu un ar 1934. gada 4. oktobra ierakstu atzīme par Ls 591 lielo parādu tiek dzēsta.[39]

1935. gada tautas skaitīšanas lietā “Bormaņiem” 2 anketas.

1. anketa

“Bormaņu” (apdzīvotas vietas nr. 21 pēc apdzīvoto vietu saraksta) īpašnieks norādīts “Dauge, Pētera mant. masa”. Vietas raksturs: vecsaimniecība.

Mājā/-ās (dzīvojamo māju skaits (1929.g. skaitīšanā “Bormaņos” ir 4 dzīvojamās mājas), kurā saskaitītās personas dzīvo, nav norādīts) ir 12 apdzīvotas telpas. Dzeramais ūdens no akas, apgaismošana ar petrolejas lampu, attejas vieta ārpus dzīvojamās ēkas.

Mājā/-ās dzīvo 5 personas:

1) Ģimenes galva Emma Dauge (dz. 1877., luter., atr., nodarbošanās – lauksaimniece), viņas meita Skaidrīte Dauge (dz. 1915.g., luter., nodarb. – lauksaimniece), ģimēns Andrejs Ivansons (dz. 1886., luter., nodarbošanās – biškopība), kalpone Matilde Ribulis (dz. 1900.g., luter., nodarb. – lauksaimn.);

2) Kā no Dauges ģimenes atsevišķa iedzīvotāja anketā norādīta Marija Borozinska (dz. 1910., katol., nodarb. – telef. pal. nod.).[40]

2. anketa

“Bormaņu” (apdzīvotas vietas nr. 24 pēc apdzīvoto vietu saraksta) īpašnieks norādīts “Pētera Dauge mant. masa”. Vietas raksturs: pienotava un veikals.

Apdzīvoto telpu skaits nav norādīts. Dzeramais ūdens no pumpja, apgaismošana ar petrolejas lampu, attejas vieta ārpus dzīvojamās ēkas.

Mājā/-ās dzīvo 5 personas 2 mājsaimniecībās:

1) Ģimenes galva Eduards Dambe (dz. 1894., luter., nodarbošanās – piensaimniec.), viņa sieva Alma Dambe (dz. 1898.g., luter.), dēli Gunārs Dambe (dz. 1925., luter.) un Dzintars Dambe (dz. 1931.g., luter.);

2) Kā no Dambju ģimenes atsevišķs iedzīvotājs anketā norādīts Arturs Gaiss (dz. 1900., luter., nodarb. – Kooperatīva pārt. preč. veik.).[41]

1939. g. lauksaimniecības skaitīšanas anketā Kokneses pagasta lietā kā “Bormaņu” īpašnice ir norādīta Emma Dauge. Kopplatība 152,31 pūrvietas (1 Vidzemes pūrvietas – 0,371 ha). Tai skaitā aramzeme un dārzi kopā – 75 pv., pļavas – 42,81 pv., ganības – 15 pv., skuju koku mežs – 5 pv., zem ēkām, ceļiem, pagalmiem – 8,5 pv., ūdeņi – 1 pv., neizmantojama zeme – 5 pv.

Īpašnice Emma Dauge apsaimnieko 133, 81 pv. Izrentēts: 1) Minnai Saulīts – 2 pv., 2) Jānim Lūsis – 2 pv., 3) Emīlijai Martinsons – 4 pv., 4) Andrejs Jansons – 0,5 pv., 5) Jānis Dzenis Saulītis – 10 pv.

Uz citiem noteikumiem izmantots: Kokneses patērētāju kooperatīvs – veikala telpas, Kokneses piensaimnieku sabiedrība – moderniecības telpas. (abi ieraksti pārsvītroti)

“Bormaņos” ir 1 līdz 1920. gadam celta mūra dzīvojamā māja 32 kv. asu (1 kvadrātass – 4,552 m²) platībā, 4 līdz 1920. gadam un 1 no 1920.-1934. gadam celta koka dzīvojamās māja. Koka māju kopplatība – 116 kv. asis. Dzīvojamās mājās kopā 27 istabas, no kurām 15 apdzīvo īpašnieks un viņa ģimene, 12 – algoti strādnieki un citi saimniecības iedzīvotāji.

Īpašumā atrodas 1 mūra (12 kv.asis) un 1 koka (10 kv.asis) seklā kūts/stallis, 1 mūra (60 kv.asis) un 1 koka (30 kv.asis) dziļā kūts stallis, 4 koka un 1 mūra klēts, 4 koka labības šķūņi, 3 citi koka šķūņi, 1 koka pirts, 1 mūra pagrabs. Visas saimniecības ēkas, izņemot 1 koka šķūni, celtas līdz 1920. gadam.

1 dzīvojamā ēka un klēts, 2 klēti un kūts/stallis, 1 kūts un malkas/ratu šķūnis atrodas zem viena jumta.

Ūdeņi “Bormaņos” ņem no 2 akām ar cementa grodiem un 1 akas ar koka grodiem. Ir 1 ar tvaika dzinējspēku darbināms metāla sūknis, ar ko piegādā ūdeņi kūtī un moderniecībā.

Ierīkots 1 zibensnovedējs, elektriskajam tīklam īpašums nav pieslēgts.

Pakaišu kūdru gada laikā izmanto 100 m³. [42]

1941. gada augusta tautas skaitīšanas Kokneses pagasta lietā atrodas 3 ar “Bormaņiem” saistītas anketas: “Bormaņu mazmājiņa”, “Bormaņu mājas pienotava” un “Bormaņi”.

21

Iedzīvotāju saraksts

Rīgas apriņķis
 Nams _____ atrodas Bormaņi ciemā, _____ ielā Nr. _____ Laukos uzrādāms mājas _____
 (apdzīvotās vietas) nosaukums Koknesis pagasts
 Nama (mājas) īpašnieks, pārvaldnieks vai viņa vietnieks Emma Dauge Koknesis pag. Bormaņi (savāds, vārds un adrese)
 Dzīvokļu skaits namā 2 Iedzīvotāju skaits namā 7 (apdzīv. vieta (māja))

Nr. p. k.	Dzīvokļa Nr.	Uzvārds un vārds (Izpildāms pēc pases)	Dzimums (vir., siev.)	Dzim. gads, mēn., diena	Tautība	Amats Nodarbošanās (kādu darbu strādā)	Kad pierakstīts tagadējā dzīves vieta	Kad un no kurienes ieradies (Izpildāms par visiem, kas apmet. uz dzīvi pēc 1940. g. 16. VI)	Piezīmes (Atzīmējuma prasībām, piem., izbraucis uz laukiem u. t. t.)
1		Emma Dauge ✓	siev.	1877. g. 8. jan. Koknesē	lāt.	lauksaimniec.	1940. g. 19. jūn.		
2		Jānis Dauge	vir.	1908. g. 23. jūl. Koknesē	lāt.	lauksaimn.	1940. g. 19. jūn.	ieradies no Rīgas	
3		Skaidrīte Dauge ✓	siev.	1915. g. 7. aug. Koknesē	lāt.	lauksaimnec.	1940. g. 19. jūn.		
4		Andrējs Ivansons	vir.	1886. g. 26. martā Viskalos	lāt.	biškopis-dārzkopis			
5		Jezups Zeps	vir.	1913. g. 16. aprīlī Vārakļānos	lāt.	gadījuma darbi	1940. g. 22. jūn.	ieradies no Viļānu pag.	
6		Paulīne Zeps ✓	siev.	1909. g. 15. septembrī Vārakļānos	lāt.	gadījuma darbi	1938. g. 29. aprīlī		
7		Gunārs Grieze	vir.	1926. g. 3. martā Rīgā	lāt.	skolnieks, izpalīgs	1941. g. 11. jūlijā	ieradies no Rīgas	

19. attēls. “Bormaņu” lapa 1941. gada augusta tautas skaitīšanas Kokneses pagasta žurnālā. LVVA 1308.f., 15. apr., 3742. lieta, 71. lapa.

“Bormaņi”:

- 1) Emma Dauge, dz. 1877. g. 8. janv. Koknesē., luter., nodarbošanās – lauksaimniecība. Dzīvo pastāvīgi;
- 2) Jānis Dauge, dz. 1908. g. 23. jūl. Koknesē, luter., nodarb. – lauksaimn. Pierakstīts 1940.g. 19. jūnijā, ieradies no Rīgas;
- 3) Skaidrīte Dauge, dz. 1915. g. 7. aug. Koknesē, luter., nodarb. – lauksaimniec. Dzīvo pastāvīgi;
- 4) Andrējs Ivansons, dz. 1886. g. 26. martā Viskalos, luter., nodarbošanās – biškopis-dārzkopis. Dzīvo pastāvīgi;
- 5) Jezups Zeps, dz. 1913. g. 16. aprīlī. Vārakļānos, katoļ., nodarbošanās – gadījuma darbi. Pierakstīts 1940. g. 22. jūnijā, ieradies no Viļānu pag.;
- 6) Paulīne Zeps, dz. 1909. g. 15. septembrī. Vārakļānos, katoļ., nodarbošanās – gadījuma darbi. Pierakstīta 1938. g. 29. aprīlī.;
- 7) Gunārs Grieze, dz. 1926. g. 3. martā Rīgā, luter., nodarb. – skolnieks, izpalīgs. Pierakstīts 1941.g. 11. jūlijā, ieradies no Rīgas.[43]

“Bormaņu mājas pienotava”:

1) Roberts Klekersons, dz. 1903. g. 11. oktobrī Elejas pag., luter., nodarb. – Pienotavas vadītājs, pienot. vad. – grāmatv. Pierakstīts 1939.g. 1. aprīlī, ieradies 1939. g. no Rencēnu pagasta;

2) Zelma Klekersons, dz. 1903. g. 2. jūnijā Ogres pag., luter., nodarb. – mājsaimniecība un palīgdarbi pienotavā. Pierakstīta 1939.g. 1. aprīlī, ieradies 1939. g. no Rencēnu pagasta;

1) Arturs Gaiss, dz. 1900. g. 28. jūnijā Ropažu pag., luter., nodarb. – veikala pārzinis, veikalvedis-pārdevējs. Pierakstīts 1939.g. 3. oktobrī, ieradies 1939. g. no Kokneses pagasta Mazlejas-Rasas.[44]

“Bormaņu mazmājiņa”:

1) Paulīne Slaviets, dz. Rode 1877. g. 25. februārī Bebru pag., pareizt., nodarb. – darba nespējīga. Pierakstīta 1920. g.;

2) Aleksandrs Bērziņš, dz. 1881. g. 20. februārī Ozolu pag., pareizt., nodarb. – Dzelzc. pensionārs, darba nesp. Pierakstīts 1941.g. 18. maijā, ieradies no Kokneses pagasta “Čiekurkalna”;

3) Maiga Bērziņš, dz. 1936. g. 19. jūnijā Pļaviņu pag., luter. Pierakstīta 1941.g. 18. maijā, ieradies no Kokneses pagasta “Čiekurkalna”;

4) Emma Bērziņš, dz. Talle 1902. g. 1. augustā Kokneses pag., luter. Nodarbošanās – mājsaimniece. Pierakstīta 1941.g. 18. maijā, ieradies no Kokneses pagasta “Čiekurkalna”. [45]

AVOTI, LITERATŪRA UN PIEZĪMES

1 Dunsdorfs, E. *Der große schwedische Kataster in Livland, 1681–1710*. Kartenband / von Edgars Dunsdorfs. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1974. – 245. lpp.

2 LVVA 7404. f., 1. apr., 1468. lieta.

3 Arkls ir no viduslaikiem līdz 19. gs. Latvijas teritorijā lietota, laika gaitā mainīga, dažādās vietās atšķirīga zemes platības un novērtējuma mērvienība. Arklu noteica, ņemot vērā zemes labumu, sētas inventāru un iedzīvotāju skaitu. Arklu izmantoja zemnieku aplikšanai ar nodokļiem, nodevām un klaušām.

4 LVVA 7348. f., 1. apr., 34. lieta, 170., 188. lapa; Gaiša, R. Latviešu skolai Koknesē 300 gadu: Latviešu noietais ceļš tautas izglītībā Koknesē // *Komunisma Uzvara*. - 1988. - Nr. 137. - 19.

novembris. Skatīts: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pa|issue:353244|article:DIVL58|query:Koknesei%20m%C4%93ris%20Kokneses%20>

5 <https://vesture.eu/Balbieris>

6 LVVA 2760. f., 1. apr., 117. lieta.

7 LVVA 199.f., 1. apr., 205. lieta, 8. lapa. Skatīts:

<https://www.raduraksti.arhivi.lv/objects/1:5:23:881:4880#&gid=1&pid=13>

8 Turpat, 175. lapa

Skatīts: <https://www.raduraksti.arhivi.lv/objects/1:5:23:881:4880#&gid=1&pid=181>

9 LVVA 199. f., 1. apr., 205. lieta, 280. atvērums. Skatīts:

<https://www.raduraksti.arhivi.lv/objects/1:5:23:881:4880#&gid=1&pid=281>; LVVA 77. f., 14. apr., 145. lieta, 17.–19. atvērums.

Skatīts: <https://www.raduraksti.arhivi.lv/objects/1:5:23:881:4881#&gid=1&pid=23>

10 LVVA 235. f., 4. apr., 1288. lieta, 63. atvērums.

- Skatīts: <https://www.raduraksti.arhivi.lv/objects/1:4:11:2055:2406:20116#&gid=1&pid=64>
- 11 LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 (“Bormaņi”), 14. lapa.
- 12 Niedre, Uģis. *Pilsdrupu paēnā: Turaida: muiža, pagasts, apkārtnē: kultūrvēsturisks lūkojums rakstos*. Turaidas Muzejrezervāts. 2022. – 204. lpp.
- 13 LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 7. lapa.
- 14 LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 (“Bormaņi”), 14. lapa.
- 15 Turpat, 19. lapa.
- 16 LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 12. lapa.
- 17 Turpat, 19. lapa.
- 18 Turpat, 12., 27. lapa.
- 19 Šķindeļi bija zāģēti 60 – 90 cm gari, 10 – 12cm plati apses, egles vai priedes dēļi ar ķīļveida šķersgriezumu, ko izvēlēja ar šķindeļu ēveli vai nodrāza ar slīmestu, lai viena mala būtu biezāka, otra – plānāka. Biezākajā malā ar ēveli izdzina rievu, kurā cieši iegūlās otra šķindeļa plānā mala. Šķindeļus divās kārtās pienagloja jumta kārtīm vai latām tā, lai virsējais šķindelis segtu apakšējā šķindeļa pusi vai pat divas trešdaļas. Šāds rūpīgi uzlikts jumts kalpoja 20 – 25 gadus. Šķindeļu jumti Latvijā ieviesās 19. gs. vidū, vispirms muižās, pēc tam arī turīgākajās zemnieku sētās. No: Cimermanis, S. *Tautas celtniecība Latvijas ainavā*. Rīga: Zinātne, 2020. – 338. lpp.
- 20 LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 32., 33. lapa.
- 21 Turpat, 27. lapa.
- 22 Turpat, 42. lapa.
- 23 Turpat, 47. lapa.
- 24 LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 (“Bormaņi”), 38., 39. lapa.
- 25 Turpat, 46. lapa.
- 26 1920. g. 18. marta sehdē peņemtais Likums par weenigo maksaschanas lihdzekli un agrāko lihgumu un parahdu nokahrtoschanu // *Valdības Vēstnesis*. – 1920. – Nr. 71. – 26. marts. Skatīts: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pa|issue:10649|article:DIVL38|query:1920%2018%20marta%20Likums%20>
- 27 Likums par agrāko parādu nomaksas atvieglinājuma termiņa pagarināšanu // *Likumu un valdības rīkojumu krājums*. – 1921. – Nr. 5. – 28. februāris. Skatīts: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pa|issue:354822|article:DIVL115|query:Likums%201920%20gada%2018%20mart%C4%81%20likum%C4%81%20>
- 28 LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 50. lapa.
- 29 LVVA 218.f., 2. apr., 4667. lieta, 54. lapa; LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 (“Bormaņi”), 41. lapa.
- 30 Peņģerots, J. Dārzkopības stāvoklis Kokneses pagastā // *Latvijas Lauksaimnieks*. – 1924. – Nr. 2. – 15. janvāris. Skatīts: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pa|issue:667105|article:DIVL123|query:Bormanos%20Dauges%20>
- 31 LVVA 1308.f., 11. apr., 13197. lieta
- 32 LVVA 1615.f., hipotēkas nr. 2660 (“Bormaņi”), 44. lapa.
- 33 Turpat, 46. lapa.
- 34 Turpat, 47. lapa.
- 35 Turpat, 45. lapa.
- 36 Turpat, 48. lapa.
- 37 Turpat, 51. lapa.
- 38 Turpat, 52. lapa.
- 39 Turpat, 56. lapa.
- 40 LVVA 1308.f., 12. apr., 13623. lieta, 26. lapa.
- 41 Turpat, 230. lapa.
- 42 LVVA 1308.f., 2.apr., 268. lieta, 22. lapa.
- 43 LVVA 1308.f., 15. apr., 3742. lieta, 71. lapa.

44 Turpat, 70. lapa.

45 Turpat, 69. lapa.